

GIYOHVANDLIK – DEVIANT XULQ-ATVOR SHAKLI SIFATIDA

Asqarjonova Shodiya Asqarjon qizi
Denov tadbirkorlik va Pedagogika institute
Pedagogika fakulteti Pedagogika
ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada giyohvandlikning deviant xulq-atvor shakli sifatidagi mohiyati, uning ijtimoiy-psixologik sabablari, jamiyatga ta'siri hamda oldini olish yo'llari keng yoritilgan. Shuningdek, giyohvandlikning shaxs rivojlanishiga salbiy ta'siri, ijtimoiy muhit bilan bog'liqligi va profilaktik choralar ilmiy-nazariy asosda tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Giyohvandlik, deviant xulq-atvor, ijtimoiy muhit, psixologik omillar, jinoyatchilik, profilaktika, yoshlar, ijtimoiy nazorat, salbiy odatlar.

Аннотация

В данной статье рассматривается наркомания как форма девиантного поведения, её социально-психологические причины, влияние на общество и личность, а также меры профилактики. Особое внимание уделено анализу факторов, способствующих распространению наркомании среди молодёжи, и путям её предотвращения на основе научно-теоретического подхода.

Ключевые слова: Наркомания, девиантное поведение, социальная среда, психологические факторы, преступность, профилактика, молодёжь, социальный контроль, вредные привычки.

Annotation

This article examines drug addiction as a form of deviant behavior, its socio-psychological causes, its impact on both individuals and society, and methods of prevention. Particular attention is paid to the analysis of factors contributing to the spread of drug addiction among youth and ways to prevent it based on scientific and theoretical approaches.

Keywords: Drug addiction, deviant behavior, social environment, psychological factors, crime, prevention, youth, social control, harmful habits.

Kirish

Hozirgi globallashuv davrida jamiyatda turli xil deviant xulq-atvor shakllari tobora kengayib bormoqda. Shulardan biri – giyohvandlik bo'lib, u nafaqat shaxsning sog'lig'iga, balki jamiyat barqarorligiga ham jiddiy xavf tug'diradi. Giyohvandlik deviant xulq-atvor sifatida ijtimoiy normalardan og'ish bo'lib, u ko'plab salbiy oqibatlariga olib keladi.

Giyohvandlikning mohiyati va deviant xulq-atvor sifatidagi o'rni

Deviant xulq-atvor – bu jamiyatda qabul qilingan me'yor va qoidalardan chetga chiqishdir. Giyohvandlik aynan shunday og'ish shakli bo'lib, insonning ruhiy va jismoniy holatini izdan chiqaradi.

Giyohvandlik quyidagi jihatlari bilan deviant xulq-atvor hisoblanadi:

- ijtimoiy me'yorlarning buzilishi;
- sog'lom turmush tarziga zidligi;
- jinoyatchilik bilan bog'liqligi;
- shaxsning degradatsiyasiga olib kelishi.

Giyohvandlikning kelib chiqish sabablari

Giyohvandlik bir qator omillar ta'sirida yuzaga keladi:

1. Ijtimoiy omillar

- Nosog'lom oila muhiti
- Do'stlar ta'siri
- Ishsizlik va kambag'allik
- Ijtimoiy nazoratning sustligi

2. Psixologik omillar

- Stress va depressiya
- O'zini namoyon qila olmaslik
- Past o'z-o'zini baholash
- Qiziqish va tajriba qilish istagi

3. Biologik omillar

- Irsiy moyillik
- Organizmning kimyoviy xususiyatlari

Giyohvandlikning jamiyatga ta'siri

Giyohvandlik nafaqat shaxs, balki jamiyat uchun ham katta muammo hisoblanadi.

Uning asosiy salbiy ta'sirlari quyidagilar:

- Jinoyatchilik darajasining oshishi
- Mehnat unumdorligining pasayishi
- Sog'liqni saqlash tizimiga yuklama ortishi
- Oila institutining yemirilishi
- Yoshlar orasida axloqiy inqiroz

Giyohvandlikning shaxsga ta'siri

Giyohvand moddalar inson organizmiga jiddiy zarar yetkazadi:

- Markaziy asab tizimining buzilishi
- Ruhiy kasalliklar rivojlanishi

- Ijtimoiy izolyatsiya
- Hayotga qiziqishning yo'qolishi
- O'z joniga qasd qilish xavfi

1. Huquqiy choralar (qonunchilik asosida kurash)

- Giyohvand moddalarni ishlab chiqarish, saqlash va tarqatish qat'iy qat'iy taqiqlangan.
- Jinoyat kodeksida bunday harakatlar uchun og'ir jazolar belgilangan.
- Huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan doimiy reydlar va maxsus operatsiyalar o'tkaziladi.

2. Profilaktika va targ'ibot ishlari

- Maktab, kollej va universitetlarda tushuntirish ishlari olib borilmoqda.
- Yoshlar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish kuchaytirilgan.
- OAV va internet orqali giyohvandlikning zararli oqibatlari haqida muntazam ma'lumotlar beriladi.

3. Tibbiy va psixologik yordam

- Maxsus narkologiya markazlari tashkil etilgan.
- Giyohvandlikka chalingan shaxslar uchun davolash va reabilitatsiya dasturlari mavjud.
- Psixologik yordam va maslahat xizmatlari ko'rsatiladi.

4. Xalqaro hamkorlik

- Giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashishda davlatlar o'zaro hamkorlik qiladi.
- Xalqaro tashkilotlar bilan qo'shma dasturlar amalga oshirilmoqda.
- Chegaralarda nazorat kuchaytirilgan.

5. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash

- Ishsizlikni kamaytirish orqali yoshlarni band qilish.
- Sport va madaniy tadbirlarni ko'paytirish.
- Oila institutini mustahkamlashga qaratilgan dasturlar.

6. Yoshlar bilan individual ishlash

- "Xavf guruhidagi" yoshlarni aniqlash va ular bilan alohida ishlash.
- Psixologlar va pedagoglar tomonidan nazorat va maslahatlar berish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, giyohvandlik deviant xulq-atvorning eng xavfli shakllaridan biri hisoblanadi. U shaxsning jismoniy va ruhiy holatini izdan chiqaribgina qolmay, jamiyat taraqqiyotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, giyohvandlikka qarshi kurashish, ayniqsa yoshlar orasida profilaktika ishlarini kuchaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent, 2008.
2. G'ulomov S.S. *Sotsiologiya asoslari*. Toshkent, 2015.
3. Abdullayeva Q. *Deviant xulq-atvor psixologiyasi*. Toshkent, 2018.
4. Xudoyberdiyev M. *Ijtimoiy psixologiya*. Toshkent, 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi "Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to'g'risida"gi qonuni.
6. WHO (World Health Organization). *Drug Abuse Prevention*. Geneva, 2020.
7. UNODC. *World Drug Report*. 2021.